

A nő társadalmi helyzetéről.

Felolvastam Pápán 1913. évi
január 5-én az evangélikus
férfi-énekkar- és zenepártoló-
egyesület estélyen.

A nő társadalmi helyzetéről.

Korunkban erősen mozgatott kérdés a nőkérdés. Köteteket írtak már róla össze, de a vita még lezárva nincs. A kérdés megoldásának sok társadalmi előítélet áll útjában, de túlzott követelések is nehezítik a megoldást. Felhasználom én is szíves meghívásukat arra, hogy ezen, önöket bizonyára érdeklő, kérdésről néhány szót elmondjak.

A nő társadalmi helyzete szorosan összefügg a nő hivatásával. Ez mindig így volt és mégis, bár a nő hivatása lényegben mindig ugyanaz marad, a nő társadalmi helyzete folytonos változásoknak volt és van alávetve.

Az emberiség őskorában is az emberi nem fenntartása volt a nő hivatása. De a primitív emberben, — amint ezt a kultúra legalantabb fokán még ma is tapasztaljuk — hiányzott a *szerelem* érzése, amely a nőt mint hitvest magasabb piedesztálra emeli. Ezt az állati vad ösztön pótolta. A nő a legalsóbb kultúrfokon a férfinak rabszolgája, teherhordó állata, aki ha a nomád férfi vadászatra indul nemcsak a gyermekeket cipeli utána a hátán, hanem fegyvereit, a kőbaltát, a primitív háztartási eszközöket és egyéb ingóságait. Ezért még nemcsak, hogy jutalmat sem kap, de a elejtett vadból is csak a hulladékokat, miután a férfi teljesen jóllakott. Hogy a nő gyermekeivel éhen ne haljon, a nélkülözhetlen szerszámát képező hegyes bot segítségével ehető gyökeret kénytelen a földből kiásni és erdei

mézet gyűjteni. Ha a férfi nem volt szerencsés a vadászatban, hazatérve ezt is elveszi tőle és a koplaláson kívül ütlegetek is kap azért, hogy oly keveset gyűjtött. A nőt a férfi rendszerint elrabolja és pedig az erősebb férfi a csinosabb és fiatalabb nőt. A fiatal, vézna legénynek vén asszonyokkal kell beérni. Ha a nő megvénül és elcsúnyul, a férfi elkergeti, kiteszi az erdőbe, hol csakhamar a vadállatok prédája lesz. Az erős és a férfit kiszorgálni tudó nőnek azonban értéke volt. A nő a primitív korban, amikor még az ember az állatot szolgálatába nem kényszerítette, az igavonó marha szolgálatát pótolta és a férfi annál gazdagabb, mennél több neje van.

A nő legnagyobb bűne az, ha férjét elhagyja. Nem a* nemi hűség fogyatkozása, hanem a gazdasági károsodás miatt. A büntetés nem az, hogy a férj a szökevényt megöli, hanem az, hogy jól megveri, sőt megcsonkítja. Azért nincs kizárva a nő megölése sem, sőt az emberevő ausztráliai néger meg is eszi megölt feleségét, nem szeretetből, mint a magyar népdal mondja, hanem azért, mert a fiatal emberhús szerinte a legízletesebb falat.

A Queenslandi benszülöttek különben, amint *Ratzel Frigyes* tanár elbeszéli, a halottakat rendszerint megeszik. A fiatal nő vagy asszony hulláját a rokonférfiak és azok, akik az elhalt nőt különösen szerették, felvagdadják és szeretetük jeléül, testének bizonyos részeit megeszik. Sajátságos, hogy az apának nem szabad gyermekei hulláját megenni, az anyának azonban igen. Mintha a gondviselés itt is a fajfentartás érdekében gondoskodott volna arról, hogy a falánk apa gyermekeit el ne pusztítsa. Az anya étvágya ellen a gondviselés más módon biztosította a jövő nemzedéket, beleplántálván az anya szívébe az *anyai szeretetet*.

Az anyai szeretet az Isten legszebb adománya, amellyel az embert megajándékozta. Megtaláljuk azt a primitív embernél, sőt az állatban is. Ezen szeretet

nélkül az emberi nem régen elpusztult volna. Ez tartotta fenn az embert abban a sötét korszakban is, amikor a jégmezőkön egyedül önzésétől és vad ösztöneitől hajtva küzdött az elemekkel és a vadállatokkal.

„Az anyai szeretet, mondja *Reinhardt* „*Der Mensch zur Eiszeit in Europa*” című nagyon érdekes munkájában, volt az első társadalmi alakulásra vezető ösztön, amely a család csiráját lerakta, amelynek feje az anya volt.” Az anya körül képződött a nemzedékek csoportja, akik mint „vérokonok” összetartottak. Jó sokáig ez a vérokonság képezte azt a legfontosabb kapcsolatot, amelynek az apához, akit a gyermek gyakran nem is ismert, semmi köze és amelyhez a testvéreken kívül még az anya testvérei is csatlakozván, egy törzsöt képeztek.

Az anya volt a primitív embernél a gyermek védője és oltalmazója. Míg az apa az őserdőben vadászott és napokig nem látta családját, az anya a gyermekeknek nemcsak táplálkozásáról gondoskodott, hanem őket még a vadállatok ellen is védelmezte. Megható az az elbeszélés, amelyet *Lumholz* afrikai természetbúvár művében arról a néger nőről elmond, aki az oroszlan-tól megragadott gyermekét tüzes üszökkel védelmezte és leperzselvén az oroszlan sörényét, azt meghátrálásra kényszerítette. Víjjon a mi modern anyáink vállalkoznának-e ilyesmire ?

Reinhardt szerint *a nő és nem a férfi a legrégebb kulturfentartó elem*. A nőben, akit kemény munka és a férfi kíméletlen durvaságának csendes türese az önmegtagadásra tanított és aki gyermekeiért való önzetlen életében önzését naponként és folyton legyőzni kénytelen volt, az anyai szeretet tette lehetségessé mindezt zúgolódás nélkül eltűnni. *Ez az anyai szeretet egyáltalában minden magasabb kulturfeljődés kiinduló pontja.*

A kultúra továbbfejlődésében az első lépést szintén a nőnek köszönhetjük. Az őseMBER kizárólagos foglalkozása, amelyből magát fentartotta, a vadászat

volt és sok ezer esztendő telt el, míg a földmivelés első kísérleteire áttért. A nő volt az, aki a kőkorszak végén, körülbelül 8000 évvel Krisztus születése előtt, földmiveléssel foglalkozni kezdett. Az a nő, aki hegyes botjával elsőnek túrta meg a földet, hogy éhezõ porontyai részére *L* bevetett magból kenyeret teremtsen, többet tett az emberiségért, a kultúrában elõbbre vitte azt, mint az ókor összes hódítói. Kimutatható, hogy még a cölöplakók korában is, amely kor 2000 évvel Krisztus születése elõtt végzõdött, a nõ volt az, aki, amíg a férfiak vadászatra mentek, a veteményes kertet művelte és a földeket megkapálta. A régi görögök is nõ, Demetert imádták, mint a földmivelés és termékenység istennõjét.

Abból az állapotból, hogy a nõ volt a törzs megalkotója, hogy a nõ körül csoportosultak a vérrokonok, mint egy törzsnek tagjai, a praehisztórikus népeknél az *anyajog* fejlõdött ki, amely megelőzte az atyjogot, amelyet az ókor kultúrnépeinél, a rómaiaknál, görögöknél és zsidóknál már erősen kifejlõdve látunk. *Bebel* szerint, kinek „A nõ és a szocializmus” címû munkája magyar fordításban is megjelent: „az anyajog uralma a kommunizmust, az emberek egyenlõségét jelentette, az atyjog felülkerekedése a magántulajdon uralmát és egyúttal a nõ elnyomását és szolgátságát. „ A nõuralom alatt általában viszonylagos békességben éltek az illetõ törzsök és népek. A törzs megtámadtatása esetén a férfiakra hárult a védelem kötelessége, amelyben azonban a nõk is erõtéljesen támogatták õket. A scytháknál, Herodot szerint, az asszonyok is részt vettek a harcban és a hajadon csak akkor mehetett férjhez, ha már egy ellenséget megölt. Ez a bajtársi viszony a nõ értékét a hun-szittyá népeknél növelte. Innen magyarázható, hogy a régi magyaroknál is kiváló szerepe volt a nõnek, nem volt a férj rabszolgája, hanem egyenjogú *felesége*.

Általában véve azt tapasztaljuk, hogy ott ahol a

többnejűség volt szokásban, a nő értéke kisebb volt. A többnejűség különösen a keleti népeknél volt és van szokásban és megtaláljuk azt a zsidóknál is.

Az ótestamentomi mythus felfogása, amely szerint az Isten az asszonyt a férfi oldalbordájából vévé, úgy, hogy az csontjából való csont és testéből való test volt, megállapítja ugyan a két nem közötti egyenjogúságot, de azért Mózes III. k. 27. r. 3. és köv. verseiben mégis kevesebbre értékeli a nőt a férfinél, mondván: „Ha férfit kell becsülnöd, húsz esztendőstől havan esztendősig ötven ezüst siklusra becsüljed, a szent siklus szerint, ha pedig asszony-személy az, harminc siklusra becsüljed.”

Jézus a nőket nagyrabecsülte és szeretett velük társalogni. János evangéliumából (11. 5.) tudjuk, hogy „Szereti vala pedig Jézus Márthat és annak nőtestvérét ...” Szenvedésének megkezdése előtt még egy utolsó látogatást tett náluk, amikor is Mária drága kenetet töltött a fejére. A tanítványok ezt pazarlásnak mondták, Jézus azonban szívesen fogadta, mondván: „... az én temetésem idejére tartogatta ő ezt”.

A bűnbánó magdalai Mária is hú követője volt Jézusnak és elkísérte őt a keresztfáig, ő volt azután Máriával együtt a feltámadás első tanúja és hirdetője. Magdolnából Jézus az evangélisták szerint 7 ördögöt űzött ki. A cinquecento festői ezeket a nőket idealizálták. Mi nem tudunk többet róluk, mint amit az evangéliumok szűk szavai róluk elmondanak.

Jézus tanításai a házasságról tisztultabbak voltak Mózes törvényénél. Amíg ez utóbbi megengedte, hogy a férfi elbocsáthatja feleségét válólevéllel, ha abban valami rútságot talált és megengedte a többnejűséget, Jézus csupán paráznaság okából engedte meg a válást (Máté 5. 32.) és a monogam házasságot ajánlotta azoknak, akik éppen házasodni akarnak, amidőn azt mondotta, hogy a férfiú elhagyván atyját és anyját és ragaszkodik feleségéhez és lesznek ketten egy test.

(Máté 19. 5.) Máskor mégis tanításának túlvilági irányzatához híven azt kívánja követőitől, hogy hagyják el házukat és feleségüket, gyermekeiket és kövessék őt.

A testi élet alacsonyabb értékelése és a túlsúllynak a túlvilági létre való fektetése, ez a keresztyén tan egyik alapvonása. Mégis félremagyarázták Jézus tanítását tanítványai és különösen a későbbi keresztyén egyház, midőn az ő tanítása alapján az ember nemi életét posványnak, a természetes szükségletek kielégítését bűnnek bélyegezték. Az amit ő a férfiatlanság tökéletes állapotáról állítólag mondott (Máté 19. 12.), eltekintve attól, hogy homályos volta miatt meg sem érthető, annyira ellenkezik Jézus humanizmusával, hogy igen jogosult az a kételyünk, hogy ezt a mondást a későbbi kor szerzetes írói a szüziességről való tanításuk igazolásául találták ki és adták Jézus szájába.

Tény az, hogy mennél inkább távolodott el a keresztyén egyház az evangéliumtól, annál nagyobb fokban nyilatkozott meg az asketizmus és ezzel a nő megvetése és értékének leszállítása. Ezzel együtt azonban növekedett a közerkölcsök megromlása is. Jellemző, hogy az egyházi atyák milyen véleménnyel voltak a nőkről. Tertullian így kiált fel: „Asszony, neked mindig gyászban és rongyokban kellene járnod, a bűnbánat könnyeivel telt szemekkel kellene mutatkoznod, hogy elfelejtsed, hogy az emberi nemet tönkre tetted ! Asszonyi Te vagy a pokol kapuja!” Szent Jeromos azt mondja: „A házasság mindig bűn. Amit tehetünk, az csak annyi, hogy megmentjük és megszenteljük.” Origines így nyilatkozik: „A házasság szentségtelen és tisztátalan dolog, az érzéki élvezet eszköze.” Sajátságos, hogy az egyház a házasságot, ezt a szentségtelen dolgot mégis *szentségnek* minősítette. Ez a minősítés, úgy mint a coelibatus, sőt a keresztyén házasság monogam volta egyébként csak későbbi keletű. Még a IX. században is találkozunk a többnejűséggel. Egy 869-ben kelt rendelet megtiltotta a papoknak, hogy egynél több

feleséget tartsanak. Nagy Károlynak, a legkeresztyénebb királynak egyszerre hat felesége volt.

A középkorban különösen a coelibatus és a testi vágyak megölésére irányuló szerzetesi élet nagyban előmozdították az erkölcstelenséget.

A Húsz elégetéséről híres konstanzi zsinat alkalmából, amelyet azért hívtak össze, hogy az egyházat reformálják, 20 kardinalis, 7 pátriárka, 20 érsek, 91 püspök, 600 prelátus és mintegy 4000 pap gyűlt össze. Ugyanakkor odasereglett nem kevesebb mint 1500 magát áruba bocsátó hölgy is.

Abban a régi jó időben az erkölcsök egyáltalában véve sok kívánni valót hagytak hátra. Az erkölcsök megromlása tetőpontját érte Rómában s amit Luther, midőn fiatal szerzetes korában Rómába zárandokolva, ott látott, nem csekély befolyással volt későbbi fellépésére. Luther és Kálvin reformációja az erkölcsjavítás dolgában korszakalkotó volt. Luther a két nem közötti viszonyt illetőleg az egészséges érzékiség klasszikus tolmácsa volt. Az emberi természet ellen vétőnek ítélte az aszketikus megtartóztatást és ezért követelte a coelibatus eltörlését. Jó példával maga ment előre, mert boldog házasságra lépett Bora Katalin volt apácával. Ő azt mondta: „Az asszony épp oly kevésbé lehet el férfi nélkül, mint evés, alvás, ivás és egyéb természetű szükségleteinek kielégítése nélkül. Éppen így a férfi sem nélkülözheti a nőt.” A házasságról szóló prédikációjában azt mondja: „Amily kevésbé áll hatalmamban, hogy ne legyek férfi, épp oly kevésbé áll neked hatalmadban, hogy te férfi nélkül élj; mert nem önkényes, hanem szükséges és természetes dolog, hogy minden férfúnak legyen felesége és minden asszonynak legyen férje.”

Amily nagy híve volt Luther a boldog házasságnak, annyira elítélte a róm. kath. egyház törvényét, amely a boldogtalan házasságban élőket életfogytiglan egymáshoz lekötvé tartja. Szerinte: „die Ehe ist ein

weltlich Ding”, amelyet az egyház megáld ugyan és megkötése körül segédkezik, de nem ösmerte el szentségnek, sőt helyeselte annak felbontását, ha az nem képes többé betölteni célját. A házasságon kívüli viszonyokat ő is elítéli, de nálánál is szigorúbban Kálvin, ki az ilyet szigorú büntetésekkel sújtja. Hogy a reformáció a házasságnak ekként való minősítése és szabályozása által az erkölcsökben lényeges javulást idézett elő az kétségtelen.

Az emberek gazdasági és társadalmi helyzete a reformáció óta lényegesen megváltozott, de a házasság mégis a társadalom alapja marad. A lényege ennek a társadalmi rendnek is fennmaradt, amely abban áll: hogy a férfiak ragadták magukhoz az uralmat a nők felett és a nő hivatása inkább a házi teendők elvégzésére és a gyermeknevelésre szorítkozott.

A gazdasági viszonyok átalakulása, a népesség elszaporodása, a megélhetés nehézsége folytán azonban a nők helyzete mindig túrhetetlenebbé lett. A házasság, amely a nő existenciájának természetszerű biztos része, a családfenntartás nehézsége folytán mindinkább spekuláció tárgyává lett. A házasság, amely ha két szerető szív kölcsönös vonzalmán alapul, a mennyország a földön, — ha ezt a vonzalmat nélkülözi és vagyoni számításon és önérdeken alapszik, valóságos nyűg és pokol. A női jogok modern védői azt vitatják, hogy a nőnek éppúgy van joga természeti ösztöneinek kielégítését követelni, mint a férfinak. Ha az érdekházasságban élő férfi a házon kívül keres szórakozást, ezt megmosolyogja a világ, ha a nő teszi azt, a társadalom pálcát tör fölötte és megvetés tárgya lesz. A nő, ha nincs vagyona, nem válogathat a férjekben, az ellátás gondja megfosztja attól, hogy szabadon válasszon, és ha nagyon válogat, vén leány marad. A vén leányra pedig a társadalom, ha nem is gúnnyal, de bizonyos szánalommal tekint, ahelyett, hogy megbecsülné benne azt, hogy nem adta el magát — az ellátásért. A meg-

élhetés nehézsége folytán a házasságok száma mindinkább fogy és mindinkább szaporodik a nem férjes nők száma. Ha a nőtlen férfi a természet törvényének hódol, ezen senki sem botránkozik meg, ha ezt a nő házasságon kívül teszi, becstelenség. Jogos-e ez? kérdik sokan, hiszen az ember, férfi és nő egyaránt érzéki lény, mindakettőnek a természete egyenlő jogot kíván.

A magára maradt nő élni akar,- keresni akar, hogy élhessen. De a társadalom útját állja, sok kereső pályáról kizárja, mert nem tekinti őt ezekre képesítettnek, emellett azonban odadobja a nőt a prostitúciónak. Hogyne, hiszen erre a társadalom férfitagjai őt nemcsak képesítettnek tartják, hanem ezt az intézményt, miután ők a házasságot kerülik vagy abban nincs örömük, nagyon is szükségesnek mondják és hatóságilag védik.

A világboldogító szocialisták közül sokan ezt a nyomorúságot ecsetelve, amely különösen a proletárnőknél nagy mérveket ölt, odáig mennek, hogy a nőnek teljes nemi felszabadítását, sőt a házassági intézmény eltörlését sürgetik.

Bebel szintén követeli a nő nemi teljes felszabadítását, de a házasság teljes eltörlését nem. Eszményei megvalósítását egy új társadalmi rend létesítésétől várja, melynek lényeges előfeltétele a magántulajdon megszüntetése. Ebben a társadalomban a házasság közönséges szerződés lenne, amelyet a felek minden percben bíró és pap közbejötté nélkül megszüntethetnek.

Vajjon miben különbözik az ily viszony egy alkalmi egyesüléstől?

Nordau, aki a nők barátjának mondja magát, mert hiszen ezek érdekében ír, mégis azt mondja, hogy a nő méltóságát annyira lealacsonyító többnejűség az emberi természetnek megfelelőbb intézmény, mint a monogamházasság, mert szerinte lehet ám egyszerre több nőt is szeretni és mert nincs az az erős szerelem, amely idővel meg nem csappan.

A szocialisták a magántulajdon megszüntetésétől várják a nő felszabadítását. A jelenlegi társadalmi rendszerben, mely a nőt elnyomja és kihasználja, ez nem lehetséges. Ezen világboldogító tervekkel alig érdemes komolyan foglalkozni. Tegyük fel, hogy Magyarországon a társadalmat a szocialisták terve szerint rendeznék be. A magántulajdonjogot eltörölnék, természetesen a hadsereget is, mert hiszen ez csak az uralkodók, a magántulajdon és a jelenleg fennálló társadalmi rend védelmére szolgál. Ezt megtudják a szerbek és 200.000 emberrel betörnek és elveszik az új társadalom közös tulajdonát és így az eltörölt magyar magántulajdon a szerbek tulajdona lesz. Hát persze a szocialisták azt feltételezik, hogy a szerbek is az ő eszméik szerint rendezik be társadalmukat és a többi szomszédok is. De hát hiszen akkor a világ összes népeit egy kalap alá kellene hozni, ami eddig még soha sem sikerült és bizonyára ezután sem fog sikerülni.

És igazán a nő érdekében áll-e, hogy a nő ily nemileg felszabadított állapotba jusson? Nem tudom megérteni, hogy a nemileg felszabadított leány, aki úgy élt mint egy korunkbeli férfi és akinek különböző apáktól már talán több gyermeke van, egyenlő értékű legyen egy érintetlen leánnyal. Aki a nő teljes nemi felszabadítását követeli, az nézetem szerint nem barátja a nőnek, mert degradálja azt.

Nem tudom elhinni, hogy abban a szocialisztikus új társadalomban az emberek ízlése az őskori ember, vagy az ausztráliai néger ízlésének nivójára tudna le szállani.

Azt mondják, hogy a nő nemi felszabadításának igénye erkölcsi felfogás dolga és hogy a megváltozott erkölcsi felfogással ennek az igénynek jogosultsága is érvényesülni fog. A mai erkölcsi felfogásunk — mondják, — egy nem természetes belénk nevelt felfogás és miután minden, még az erkölcsi törvények is az evolúciónak vannak alávetve, az erkölcsi nézetek fejlődésével

az az előítélet, hogy a nőnek a házasság megkötéséig érintetlennek kell maradni, szintén el fog enyészni. No hát én elősmerem azt, hogy az erkölcsi törvények szintén az evolúciónak vannak alávetve, de azt is tudom, hogy ennek az evolúciónak iránya az erkölcsök tisztasága és nemesítése felé halad, már pedig ha az erkölcsi felfogás akként alakulna át, hogy a nő házasságon kívül korlátlan nemi életet éljen, én ezt határozott visszaesésnek tekinteném.

Kétséget nem szenved, hogy a megélhetés nehézségeivel küzdő társadalomban a házasságon kívül élő nő sorsa mindinkább nehezebbé válik. A támasz és kereset nélkül álló nő ezer meg ezer veszélynek van kitéve. Ezekről a nőkről a társadalomnak, az államnak, az egyháznak gondoskodni kötelessége, előítéletek kiküszöbölése és megfelelő intézmények létesítése által.

Abban igaza van a szocializmusnak, hogy a magára maradt nőt függetlenné kell tenni. De hiszen társadalmi és törvényhozási akciónk máris ebben az irányban halad. Az a követelés, hogy a nők részére a katonai pálya kivételével minden pálya megnyitassék, teljesen jogosult. Oroszországban most bocsátották a nőket az ügyvédi pályára, Svájc egy kantonjában a protestáns lelkészi pályát nyitották meg a nők részére. Nagyon célszerű lenne és a nők függetlenségét lényegesen előmozdítaná, ha az iparosok és kereskedők leányai otthon a családi házban megtanulnák apjuk mesterségét, iparát. Miért ne varrhatna a nő csizmát, cipőt, férfiruhát, miért nem lehetne szobafestő, bádogos, kéményseprő, kereskedő, ékszerész vagy órás? A mesterember ahelyett, hogy leányát cselédnek adja, tanítsa ki saját mesterségére, a kereskedő képeztesse azt ki kereskedelmi iskolában és alkalmazza saját üzletében. Az ily keresőképesé telt leány nem lesz kénytelen magát az első jöttmentnek ellátásért eladni és ha férjhez megy, nem kell neki hozomány, mert azt ipari, kereskedői képzettségében magával hozza.

Legnehezebb az úgynevezett intelligenciához tartozó szegény leányok sorsa. A hivatalnoki pálya az, amelyen a szegény leányok megélhetése a legtöbb gondot okoz a szülőknek. Itt az államnak legyen gondja arra, hogy ezeknek a leányoknak állami üzemekben, posta, távírda, vasút, telefon, tanítói és tanári pályán első sorban alkalmazást adjon.

Az egyháznak és a társadalomnak pedig gondoskodnia kell arról, hogy az ily leányok olcsó internátusokban megfelelő nevelést és ellátást kapjanak. A katolikus egyház a nőnevelés és a nővédelem terén nagy eredményeket tud felmutatni. Szolgáljanak nekünk protésztánsoknak ezek az eredmények buzdításul.

Ahhoz, hogy a szegény nő függetlenségre tegyen szert, három dologra van szükség. Egészségre, szorgalomra és takarékosagra. A betegség és a nyomor ikerestvérek, nem lehet tehát eléggé hangsúlyozni a testi kiképzés és a közegészségügy fokozott gondozását.

Ahhoz, hogy az ember függetlenségét megóvja, az is szükséges, hogy vagyoniilag oly állapotba helyezkedjék, hogy ne szoruljon másokra.

Paupertas maxima meretrix! Bizony nem egy leány szívesen megmaradt volna az erény útján, ha a válúton nem kellett volna választania az éhség és a bűn között. Anyagi jólétre csak takarékoság által lehet szert tenni és az a proletár nő, amikor az első húszkoronást teszi be a takarékpénztárba, ezzel megveti az alapját függetlensége megvédésének és azzal, hogy tőkepezés lett, érdekelve van a társadalmi rend iránt és nem fogja kívánni a magántulajdon eltörlését.

Dőreség a szocialista íróktól a nő érdekében a házassági intézmény eltörlését vagy lazítását követelni. Az az állítás, hogy a házasságban élés a nő elnyomását fokozza, inkább csak a fel nem bontható házasságról mondható.

Dumas Sándornak jeligéje, hogy tue la! öld meg a nőt! csak akkor bír jogosultsággal, ha a házasság

egy oly bilincs, amelyből a szerencsétlen házasságban élők szabadulni nem tudnak. Hazánkban, hála Istennek, senki sem kénytelen nejét megölni, ha tőle szabadulni akar. A nő sem kénytelen a rabigában maradni, ha azt el nem tűrheti. A házassági tragédiákat ki lehet kerülni az elválással.

De ez a szelentyű tökéletesen elég arra, hogy azok a mérges gázok, amelyek a házasságot szétrobantani képesek, ártalmatlanokká tétessenek. További nem szabad menni. Éppen a nő érdekében nem.

Beszélhetnek nékem akármit a nőemancipációról és arról a boldog állapotról, amelyben a férfiaktól teljesen független nők élni fognak. A boldogságot, az igazi boldogságot a nő mégis csak a boldog házasságban fogja megtalálni. A nő természeténél fogva utalva van arra, hogy az erősebb férfiben támaszt keressen. Ezt csak a házasságban találja meg és rendszerint nem is találja olyan elviselhetetlennek azt a férji uralmat. Eszembe jut az a magyar menyecske, aki panaszkodik, hogy az ura nem szereti, mert eddig még meg nem verte.

Azok a szélső irányzatok, amelyek a társadalom átalakítását és a nő teljes felszabadítását követelik, a modern gazdasági küzdelemben kifejlődött határtalan *önzés* kifolyásai. Mindenki csak magára gondol, csak a saját hasznát nézi és hajhássza. Arról, hogy másokért is vagyunk, hogy másokért is kell élnünk, tudni sem akarnak. Azért követelik a nő részére a teljes függetlenséget, holott a nő legszebb és legnemesebb hivatása a másokért való élés.

Kiért él a nő, amikor fájdalmak között gyermeket szül, kiért él, midőn beteg gyermeke fölött gondteljes éjszakákon át virraszt, kiért él, midőn az élet küzdelmeiben kifáradt férje homlokáról a verejtékcsöppet letörli és egy világ gyönyörét magábanfoglaló öleléssel férje keblére simul, kiért él, midőn férjével a gazdasági küzdelem bajait megosztja, midőn nélkülöz, takarékoskodik

és gondja van mindenre, hogy a háztartásban minden rendben legyen ? Nem magáért él az igazi nő, hanem másokért.

És az igazi nőt az az öntudat, hogy ő másokért él, teszi boldoggá, ez az öntudat vigasztalja és erősíti őt az élet apró-cseprő gondjaiban és a gondviselés által reá mért nagy csapásokban, amelyek ebben a siralomvölgyben senkit ki nem kerülnek.

És az igazi nő, a hivatásában rejlő ezt az erényt, az altruizmust, kiviszi az életbe, a társadalomba is. Önök tisztelt hölgyeim, akik ezzel a munkával foglalkoznak, igazat fognak adni nékem, midőn azt állítom, hogy a nő nem a féktelen szabadságban, hanem a másokért való élésben tölti be igazán nemes hivatását.

A nő helyzete a magyar magánjogban.

Tekintettel a polg. törvénykönyv Javaslataira.

Felolvastam 1913 december
18-án a Luther-Otthon fő-
iskolai tanulók internátusa
estélyen.

A nő helyzete a magyar magánjogban.

Tekintettel a polg. törvénykönyv javaslatára.

Általában mondhatjuk, hogy a magyar nő jogi helyzete a jelenben és a múltban is kedvezőbb volt a nyugateurópai népeknél észlelhető jogállapotnál. Míg a germán mundium a női a férfi folytonos gyámsága alatt tartotta, amely jogfejlődésnek maradványait még a német polgári törvénykönyvben is megtaláljuk, míg a francia nő még ma sem intézkedhetik ingó vagyonáról a férj beleegyezése nélkül, míg a civilizált Angliában a régi normann jog uralma alatt élő szigeteken a férj neje vagyonával korlátlanul rendelkezhetik, sőt a nőt annak használatából egészen kizárhatja, addig Magyarországon a jogfejlődés a nőnek aránylag igen kedvező helyzetet biztosított. A közszerzeményi intézmény egyenlő részt biztosít a magyar nőnek férje szerzeményében, a nő külön vagyonának ura marad és az özvegyi jog sehol Európában nincs oly nagy mértékben tiszteletben tartva, mint Magyarországon. Ezen jogfejlődés többnyire szokásjogon alapszik. A szokáson alapuló jogi helyzet mindig némileg bizonytalan. A szokásjog változik, az ingadozó judikatúra kételyeket szül, a társadalmi viszonyok átalakulása folytán új jogi nézetek keletkeznek, melyek a jogi helyzet bizonytalanságára kihatnak. Mindez szükségessé teszi, hogy a bizonytalanságnak tételes törve-

nyék által eleje vétessék. A polgári törvénykönyv van hivatva ezen segíteni és a jogbiztonságot megteremteni.

Immár több mint negyven esztendeje annak, hogy a magyar kormány és a jogászvilág egy magyar polgári törvénykönyv elkészítésével foglalkozik. Hosszú és fáradságos tanulmányok és a jogtudósok tanácskozásai alapján végre elkészült a magyar polgári törvénykönyv javaslata. Ezt az igazságügyi miniszter néhány héttel ezelőtt nyújtotta be a magyar országgyűlés képviselőházában,¹ és ha a jó Isten megsegít, ebből a javaslatból egynehány év multán törvény lesz.

A mai felolvasásomnak tárgya, vizsgálni és önközel megismertetni azt a jogi helyzetet, amely a magyar polgári törvénykönyv javaslatának elfogadása folytán hazánkban a nőre vár.

A nő mint leány.

A magyar leány, fejlettség korát 16-ik életévének betöltésével éri el.² Ezen életkor betöltése előtt nem mehet férjhez. Kivéve, ha orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy testileg eléggé fejlett; a lelki fejlettséggel nem törődnek: Ebben az esetben az igazságügyminiszter felmentést adhat.³ Teljes korúságát a leány 24-ik életévének betöltésével éri el, de megmarad eddigi jogunknak az a szabálya, hogy a férjhezmenetel által a nő teljeskorúvá válik.⁴ Sajátszerű, hogy a mi jogunk feltételezi azt, hogy a leánynak, bármilyen fiatal is, mihelyt főkötő alá jut, megjő az esze. Váltót azonban a 24 éven alóli nő, ha férjhez is ment, váltójogunk szerint alá nem irhát, hacsak nem űz önálló ipart. A kiskorú

¹ A javaslat címe: 886 szám. Törvényjavaslat, a polgári törvénykönyvről.

² Mázassági törvény. 1894: XXI. törvénycikk 7. §.

³ Ugyanott.

⁴ Javaslat 2. §. Új, hogy a javaslat szerint a férfi is teljeskorúvá lesz házasságkötés által.

⁵ 1876: XXVII. törvénycikk 1. §.

leány atyja és ha ez nincs, anyja, szülők nemlétében gyámja beleegyezése nélkül nem köthet házasságot. Szülők nemlétében a gyámhatóság beleegyezése is szükséges.⁶⁾ Ha a szülők vagy a gyám a beleegyezést megtagadják, a gyámhatósághoz fordulhat a kiskorú és ez, ha a kiskorú érdeke úgy kívánja, megadhatja a beleegyezést.⁷⁾

Kiskorúnak a szükséges beleegyezés nélkül kötött házassága megtámadható és az a fiatal leány, aki szüleitől megszökve házasságot köt, kiteszi magát annak, hogy a bíróság leveszi a főkötőt a kis szökevényről.⁸⁾

Az eljegyzésből eredő jogok változatlanul maradnak. A faképnél hagyott menyasszony nem kap kártérítést, legfeljebb azoknak a költségeknek megtérítését követelheti, amelyeket a kelengye beszerzésére fordított.^{8b)} Jogérzetünk azt sugalja, hogy ez nem igazság. Angliában azt, aki az eljegyzéstől ok nélkül eláll, nagy összegű kártérítésben marasztalják. Fokozza a jogtalanságot, ha a leány el lett csábítva. Ezért sincs elégtétel. Modern társadalmunk sértett jogérzete abban keresi az elégtételt, hogy az esküdtszék a, nőt, aki hűtlen csábítóját lelőtte — felmenti. Ilyen erupciókkal segít magán a megsértett jogrend, ha a törvényhozás nem gondoskodik elégtételről.

Ifj. Dumas Sándor „la question du divorce” című polemikus munkájában azzal érvelt a házasság felbonthatósága mellett, hogy ennek meg nem engedése esetében a férj kénytelen házasságtörő nejét megölni ! Tue la ! kiáltotta oda Dumas a francia közvéleménynek és a francia esküdtszék egymás után mentette föl a hűtlen feleséget megölnő férjeket Legújabbán a buda-

⁶⁾ Ház. törvény 9 §.

⁷⁾ Ugyanaz 8. §.

⁸⁾ Ezt a házasságot azonban csak a kiskorú maga, vagy gyámhatósága támadhatja meg. Ház. törvény 56. §. b) pont,

^{8b)} Ház. törvény 3. §.

pesti esküdtszék is alkalmazta nem ugyan a tue la, hanem a tue le elvét, amennyiben egy iszákos férje által holtravert és agyonkínzott nőt, aki férjét baltával agyonütötte, felmentett.

A házassági akadályok közül kettő érdekli a nőket különösen. Az, hogy katonatiszt nem házasodhatik óvadék nélkül¹⁰ és az, hogy az özvegy vagy elvált nő tíz hónapig kénytelen várakozni, ha férje halála vagy az elválás után újra Hymen láncai után vágyódik.¹¹ Az a szerencsétlen hozomány, különösen annak hiánya, habár a törvény nem minősítette házassági akadállynak, sok könnyet fakaszt a boldogság után epedő leányok szemében; a várakozási idő alól azonban, ha van jó orvosi bizonyítvány, az igazságügyminiszter felmentést ad.¹²

Egy tiltó akadály azonban hiányzik a mi jogunkban is, ez az orvosi beleegyezés hiánya. Aki úgy, mint én, sokat foglalkozott válóperekkel, igazat fog adni annak az amerikai törvényhozásnak, amely nem engedi meg a házasság megkötését, míg a jegyesek hatósági orvos bizonyítványával nem igazolják, hogy testileg egészségesek. Hány tuberkulózisban és hány fertőző betegségben szenvedő ember köt Magyarországon házasságot, gyakran jóhiszemben és szerencsétlenné teszi különösen a nőt, aki maga éveken át kínos bajokban nyomorog és gyermekeket hoz a világra, akiknek jobb lett volna meg nem születni. Az embernek elfacsarodik a szíve, ha látja, miként sorvad egy ártatlan szüziességében házasságra lépő fiatal teremtés egy titkos mérég hatása alatt. És ez a magyar törvény szerint még nem is képez válóokot.

Itt is a társadalomnak kellene segíteni. A nőegyletek is tehetnének valamit. Kötelezővé kellene tenni,

¹⁰ Hj. t. 26. §.

¹¹ Hj. t. 24. §.

¹² Ugyanott.

hogy a nőegylet tagjai nem mehetnek férjhez ahhoz, aki egészségét orvosi bizonyítvánnyal nem bizonyítja, így lassanként megszoknók azt, amit most egyes esetekben megkövetelni kényes dolog.

Akit ez a kérdés közelebbről érdekel, annak ajánljuk dr. Max v. Gruber tanárnak: „Fortpflanzung Vererbung, Rassenhygiene” című, Münchenben 1911-ben megjelent munkáját, amelyben megdöbbentő adatokat találunk. Például 553 gyermek közül, kiknek szülei epilepsziában szenvedtek, 19% volt egészséges, gyermekkorban görcsökben elhalt 35.3%, epileptikus volt 14%; hűdésekben szenvedett 7.05%, hysteriában 9.2%, elmebeteg volt 2%, hülye 3-25%, fiatalkorban elhalt 10.1%. Észak-Amerikában, Indiana-államban 1907-ben törvényt hoztak, amelyhez Connecticut állam is csatlakozott, amely szerint a börtönökben elhelyezett gonosztevők és az elmeegógyintézetekben elhelyezett elmeegyöngék nemzőképességét sterilizálják és ekként óvják meg az emberiséget az elkorcsosult ivadékok elszaporodásától. Meny nyire indokolt az amerikai törvényhozásnak ez a gondoskodása, kitűnik egy példából, amelyet a „Frankfurter Zeitung”-ban olvastunk. Egy 75 évvel ezelőtt elhalt amerikai gonosztevő után 1200 ivadéknak sorsát lehetett kimutatni. Ebből 310 volt szokásos koldus, akik együttvéve 2300 esztendeig lettek szegényházban eltartva. 50 volt prostituált nő, 7 gyilkos, 60 szokásos tolvaj és 130 másféle büntett miatt elítélt.

A nő mint feleség.

A nő köteles férjével a házasságnak megfelelő közösségben élni.¹² A polg. tkv. javaslata szerint megtagadhatja ezt az a házastárs, aki a házasság felbontását kérheti, vagy akivel szemben a másik házastárs nyilván visszaél a jogával, amidőn a házassági életközösség folytatását követeli tőle.¹³

¹² Javaslat 24 §.

¹³ Ugyanott.

A magyar házassági törvény szerint a bontó ok azonban, ha a válókereset hat hónap alatt be nem adatik, elenyészik.¹⁴ Az a nő tehát, akit férje véresre vert, ezen tény alapján hat hónap múlva nem kérheti a házasság felbontását és így meg sem tagadhatja az együttélést, hacsak a bíróság nem fog abban visszaélést látni, hogy a férj ily körülmények között az együttélés újrafelvétele-t követeli. A veszély, amely ebben a nőre hárul, úgy lenne elhárítható, ha a törvényhozás elfogadná a német törvény azon rendelkezését, hogy a bontó ok elévülése a különélés alatt szünetel.

Ami a visszaélés miatt való megtagadást illeti, a körülményektől fog függni, vajjon a nő megtagadhatja-e, hogy férjét külföldre, például Amerikába kövesse? A bíró dolga lesz eldönteni, visszaél-e a férj részéről, ha ilyet követel?

A férjet illeti a döntő szó a családi kör ügyeiben. Ő határoz különösen a közös tartózkodóhely és a közös lakás kérdésében. Elhatározásánál azonban felesége tanácsait és ellenvetéseit méltányos figyelembe kell vennie.¹⁵

Ha a férj döntő szavával visszaél, elhatározása nem kötelezi feleségét.¹⁵

Ha a férj például megtagadja feleségének az ostendei utazást, mert erre neki nincs elég pénze, ebbe a nő köteles belenyugodni, de ha a fürdőzés egészségi szempontból feltétlenül szükséges, ennek megtagadása esetleg visszaélés. Ezt a bíró ítéli meg.

A férj köteles feleségét állandóan eltartani. A tartást közös háztartásban saját polgári állásához, vagyonához és keresőképességéhez mérten kell nyújtani.¹⁶

A férj a feleségét a házon kívül is köteles állandóan eltartani, ha a feleség a házassági életközösség

¹⁴ Ház. j. törv. 83. §.

¹⁵ Javaslat 25. §.

¹⁶ Javaslat 26. §.

folytatását oly okból tagadja meg, amely a házassági törvény szerint bontó okot képez, vagy ha a férj feleségétől a közös háztartásban való eltartást megtagadja.¹⁷

Magánjogunknak ezen most is élő jogot képező intézkedése a nőre nézve sok esetben igen sérelmes. Néki kell bizonyítani, tanukat kell állítani olyan tényekre, amelyek a házastársak közötti benső viszonyt tekintve, rendszerint nem történnek tanuk jelenlétében. Sokkal helyesebb a német polgári törvénykönyv rendelkezése, amely szerint a férj nejét, amíg a házasság fennáll, feltétlenül eltartani köteles.

Sérelmes a nőre az a joggyakorlat, amely szerint a nőnek, ha magát saját vagyonából vagy keresményéből eltartani képes, nem jár tartás. A legnagyobb igazságtalanság azt a kényelemhez és úri módhoz szokott nőt, akit férje ok nélkül elűzött, tartási követelésével azért elutasítani, mert szerény tőkéjéből maga is megélhet, vagy mert, hogy éhen ne haljon, állásba megy, ahol annyit szerez, hogy épen megélhet.

Az sem igazságos, hogy az a nő, aki vagy nem tud, vagy nem akar keresni, kap tartást, míg az a nő, aki dolgozik és megküzd az élet viszontagságaival, azért mert van keresete, nem kap tartást. Volt esetem, hogy egy orvos neje nem kapott tartást, mert magát és gyermekeit eltartandó tanítónői állást vállalt. A javaslat nem nyugtat meg aziránt, hogy ezután másképp lesz. Sőt abból, hogy a 149 § kereken kimondja, hogy eltartást csak az követelhet, aki nem képes maga-magát eltartani, azt lehet következtetni, hogy a javaslat a mai gyakorlatot akarja fentartani, dacára annak, hogy a 33. § a 149. §-ra nem hivatkozik.

Figyelemre méltó a javaslatnak az a rendelkezése, hogy az eltartáshoz való jogról a jövőre nézve lemondani, vagy ezt a jogot másra átruházni nem lehet.¹⁸

¹⁷ Javaslat 31 §.

¹⁸ Javaslat 159 §.

Sok visszaélésnek veszi elejét ez a törvény, mert bizony a nők gyakran mondanak le pillanatnyi előny kedvéért, nem gondolva a jövőre, ezen jogukról. A javaslat szerint az ily lemondás semmis, a nő tehát a lemondás dacára követelheti a neki járó tartást.

A közös háztartás vezetése a feleség feladata.¹⁹ Ha tehát a férj a nőt ebből ok nélkül kizárja, ez ok az elválásra. De nemcsak joga a nőnek a közös háztartás vezetése, hanem kötelessége is.²⁰ A mai nap divatba jött penziórendszer alkalmat ad a háztartás gondjaitól szabadulni. Belejátszik ebbe a cselédkérdés is. Bármennyire tudjuk méltányolni a rossz cselédekkel vesződő nők nehéz helyzetét, a javaslat szerint mégis a férj joga lesz eldönteni azt, menjenek-e a penzióba vagy nem?

Ha a nő a háztartással kapcsolatos ügyekben ügyleteket köt, például hitelbe vásárol, ez által a férj kötelezve lesz.²¹ A háztartással kapcsolatos ügy a női toalette és piperecikkek vásárlása is, de csak addig, míg ez a házastársak viszonyaihoz mért rendes szükségletek mérlékét meg nem haladja. Így például egy kis hivatalnok nem köteles nejeének ezerekre menő szabószámláját megfizetni. A férj a hitelbevásárlás jogát a feleségétől különben egészen vagy részben elvonhatja. Harmadik személlyel szemben az elvonás csak akkor hatályos, ha az arról értesült, vagy csak súlyos gondatlanságból nincs róla tudomása.²²

A javaslat szerint a feleség köteles a közös háztartásban házi munkákat végezni és férjét keresetében közremunkálással támogatni, sőt köteles önállóan is keresni, amennyiben mindezt életviszonyaik így hozzák magukkal.²³

¹⁹Javaslat 28. §.

²⁰Javaslat 29. §.

²¹Javaslat 28. §.

²²Javaslat 28. § 3. bek.

²³Javaslat 29. §.

Az a feleség tehát, aki a háztartással nem törődik, csak jourozik, a cukrászdákban és mozikban tölti idejét, kötelességszegést követ el. A férj, akinek a jövedelme szűkös, azt is megkívánhatja nejétől, hogy leckéket adjon, hogy kézimunkával keressen, vagy azzal, amihez épen ért.

Egy nevezetes újítást foglal magában a javaslat, amelyet eddigi jogunk nem ösmert, a *férjtartás* köteleességét. Amennyiben ugyanis a férj saját vagyonából és keresményéből nem tarthatja el magát, felesége köteles őt közös háztartásban polgári állásához, de a maga vagyonához és keresőképességéhez mérten eltartani.²⁴ A különélő férj nem követelhet tartást és csak szűkös tartásra van igénye, ha nejét súlyosan megbántotta.²⁵

A magyar jognak azt a szabályát, hogy a nő szabad vagyona felett korlátlanul rendelkezik, a polg. törvénykönyv javaslata határozottabban fejezi ki, kimondván, hogy a férjnek nincs e vagyon felett joga, amely a nőt szabad rendelkezésében korlátozná. Ezzel ellenkező szerződés semmis.²⁶ Szükség ezt kimondani azon gyakorlattal szemben, mely szerint a nő a vele válóperben lévő férj lakásáról bútorait el nem viheti, míg a házasság felbontva nincs, mert a férjnek azokra használati joga van. Volt esetem több, hogy a nő a válópernek öt évi tartama alatt nem tudott bútorainak birtokába jutni és a bútorokat és szőnyegeteket gondozás hiányában megette a moly.

A javaslatnak a hozományra vonatkozó intézkedései nem kielégítőek. Hazánkban a jogfejlődés különösen az osztrák polg. törvénykönyv és a jogirodalom befolyása alatt a hozomány fogalmát arra a női vagyonra szorította, amely a házassági terhek könnyebb viselésére hasznélvezetül a férjnek átadatott. Ezt a fogalom-

²⁸Javaslat 30. §.

²⁷Javaslat 31. § és 155. §

²⁶Javaslat 36. §.

meghatározást fogadja el a javaslat is, amidőn ki-
mondja:

„A férj jogosítva van mindazoknak a vagyontárgyaknak hasznait élvezni, amelyeket neki akár felesége, akár feleségére való tekintetből harmadik személy a házassági terhek viselésének könnyítésére rendel (hozomány).”²⁷

A haszonélvezetre való korlátozás azonban az életben fenn nem tartható, ha készpénzben adatolt át a hozomány. Ezt már *Frank* professzor is érezte, midőn azt tanította, hogy a készpénzhozomány nem egyéb, mint a férjnek közöséges adóssága. A javallat a haszonélvezeti korlátozást fenn akarván tartani, a 46. §-ban rendeli:

„A hozományról kapott pénzről és más elhasználható dolgokról a férj rendelkezhetik, de köteles, e tekintetben a rendes gazdálkodásnak és a hozomány rendeltetésének megfelelően eljárni.

Eltérő megállapodás hiányában köteles nevezetesen a pénzt, amennyiben a rendes vagyonkezelés szabályai szerint készen nem kell tartani, a 240. § 2. bekezdése értelmében *(tehát állampapír okban)* gyümölcsözőleg elhelyezni annak részére, akit a hozomány állaga illet.”²⁸

Más elhasználható dolgot (tehát értékpapírokat is) a férj magának is megtarthat, vagy maga is elhasználhat.

Igazi „*lex imperfecta*” és amellettt impraktikus. Készpénzhozományt mai nap rendszerint kereskedőknek, iparosoknak, mezőgazdáknak, akiknek iparukhoz készpénztöke kell, szoktak adni. „Másfoglalkozású emberek apanázst kapnak, ami mindenképpen célszerűbb is.” Ha már most a szakaszt úgy érijük is, hogy annak a kereskedőnek, aki készpénzhozományt kap, nem keli állampapírokat vásárolni és azon árukat vásárolhat, mert ezen célra a pénzt készen kell tartani, mit érünk vele,

²⁷ Javaslat 41. §.

²⁸ Javaslat 46. §

ha a férj, aki sem nem kereskedő, sem nem gyáros, sem nem mezőgazda, nem fekteti a pénzt állampapírokba, hanem elkölti azt? Ugyebár mégis csak közönséges adóssággá válik ebben az esetben a hozomány ?

És sajátságos, hogy amíg a férj a készpénzt állampapírokba köteles fektetni, az értékpapírokban kapott hozományt megtarthatja és az érték visszaadásának kötelezettsége mellett elköltheti.²⁹ A hozomány kérdése különben nagy szerepet játszik a válóperben. Bizonyos körökben a férjnek sok hibáit elnézik, de ha a hozományt elköltötte, kész a válóok. A veszélyeztetett hozomány biztosításáról az eddigi törvények egyáltalában nem gondoskodtak. A hozományt csak a házasság megszűnte után kell visszaadni, s miután a férjek a hozományt rendszerint nem szívesen adják vissza, a válóperek alkalmazása által bő alkalom nyílik a nő jogainak kijátszására. A javaslat szerint a haszonélvezetre vonatkozó szabályok alkalmazása mellett³⁰ követelheti a nő, hogy a férj biztosítékot adjon, ha ez az ő jogait jelentékeny mértékben veszélyezteti. Mi ezt a nagyon is tág értelmű szabályt nem tartjuk elegendőnek a nő jogai megvédésére és biztosításra kötelezőnek a férjet, midőn habár nem jogerős bírói határozattal megállapított, hogy a különélés a férj hibájából következett be.

Helytelen az is, hogy a hozományi haszonvétel addig tartson, ameddig a házasság.³¹ A hozomány;endelés célja ugyanis a közös háztartás terheinek könnyítése. A logikai követelmény tehát az, hogy a haszonélvezet megszűnjön, mihelyt a közös háztartás föloszlott, még pedig tekintet nélkül arra, ki okozta ezt

Helyeseljük a javaslat azon újítását, hogy ha a hozományt a nő rendeli, a hozományrendelés érvényességéhez házassági szerződés szüksége.³¹ Ennek folytán

²⁹ Ez a jav. 46. §-ának utolsó bekezdéséből következik.

³⁰ Javaslat 45. § egybevetve a 41. és 549. §§-al.

³¹ Javaslat 49. §.

³² Javaslat 49. §.

a bár hozománnyal, de nem házassági szerződéssel átadott vagyon, a nő szabad vagyona marad, és azt bármikor visszakövetelheti.

A férjnek dolga ebben azt kikötni, hogy jogosítva van a hozományi készpénzből bútorokat és más ingóságokat vásárolni és hogy a hozománynak ezen ingók beszerzésére fordított részét nem köteles készpénzben visszaadni. Sok per származik abból, ha ez kikötve nincs.

A *közszerzemény* intézményét, amely hazai jogunk specialitása, a javaslat nemcsak fenntartja, hanem kibővíti. A nemesi osztályhoz tartozó és tudományos pályán működő ügynevezett honoratiorok nejeinek az eddigi jog szerint nincs nálunk közszerzeményi igénye, ezután lesz. Az ügyvéd vagy orvos felesége, aki egész nap regényeket olvas, zongorázik és a szabónővel tárgyal, a férje által az együttélés tartama alatt szerzett vagyon felét igényelheti.³³ „Mindenik házastárs követelheti a másiktól annak felét, ami a másiknak vagyonában közszerzemény.”

Nem ártana a szövegben azt is kifejezni, hogy a közszerzemény kiadását az elhalt házastárs örökösei is követelhetik.

A javaslat aztán meghatározza azt, mi tekintendő közszerzeménynek és mi külön vagyonnak, amely utóbbi a közszerzeményből leszámítandó.

A közszerzemény kiszámítását illetőleg az első javaslattól eltérőleg a vagyonértékelmélet alapján indul, kimondván, hogy közszerzemény a házastárs vagyonában az a többlet, amellyel vagyonának értéke a házasság megszűntekor meghaladja a külön vagyonának azt az értékét, amely értéke annak a házasság létrejöttkor volt.³⁴

Messze vezetne, ha e helyütt a javaslat idevonatkozó szakaszainak kritikai megbeszélésébe bocsátkoz-

³³ Javaslat 51. §

³⁴ Javaslat 52. §.

nánk, a női jogok szempontjából csak kiemeljük még azt az újítást, hogy a javaslat szerint mindenik házastárs bármikor követelheti a másik házastárstól, hogy az az ő külön vagyonának állományát és értékét közokirattal elismerje.³⁵ A közszerzemény biztosításáról azonban a javaslat nem gondoskodik, már pedig elválás vagy tartós különélés esetében felette veszélyeztetve van a nőnek közszerzeményi igénye.

Új az is, hogy a javaslat szerint a házasságtörésben vagy hitvesgyilkosságban vagy ennek kísérletében bűnös házastárs (tehát nem csupán a nő) elveszti közszerzeményi igényeit.³⁶ A mai jog szerint nem veszti el.

A hitbér intézményét is fentartja a javaslat anélkül, hogy ennek természetén változtatást tenne.

A házastársak a házassági viszonyból folyó jogait házassági szerződésben szabályozhatják, ebben megállapíthatják azt is, hogy közöltük ne legyen szerzeményi közösség.³⁷ Megállapíthatják a biztosítékadás köteleességét is.

Fontos újítást tartalmaz, különösen a nő jogainak megvédése szempontjából a javaslat 782. §-a:

„Ha valaki más tapasztalatlanságának, könnyelműségének, értelmi vagy jellembeli gyöngeségének, alárendelt, függő vagy megszorult helyzetének vagy a nála elfoglalt bizalmi állásnak felhasználásával szándékosan rábir, hogy vele oly szerződést kössön, amelyből ő, vagy harmadik személy a másiknak jelentékeny kárával igazolatlan vagyoni előnyt szerez — a másik fél a károsított — választása szerint vagy a szerződés felbontását, vagy a szerződéssel elvállalt kötelezettségnek vagy tehernek a méltányossághoz képest való leszállítását követelheti.”

Nem kell példákkal bizonyítanunk, hogy ez a jog-

³⁵ Javaslat 62. §.

³⁶ Javaslat 76. §

³⁷ Javaslat 82. §.

szabály különösen a függő helyzetben lévő védtelen nőt fogja azon visszaélések ellen megvédeni, melyek ellen a nőnek a mai jog szerint — ha a férj közokiratra tud hivatkozni — semmi védelme nincs.

A nő mint anya.

A nő mint anya, a szülői jogokat a házasság tartama alatt az apával együtt gyakorolja. Véleménykülömbőség esetében az atyáé a döntő szó. Az atya azonban hét évnél nem idősebb gyermekét az anya gondozása alól el nem vonhatja, hacsak ezt a gyermek fontos érdeke nem kívánja.³⁸ Húsz éven alóli gyermekének házasságához az anya beleegyezése is szükséges.³⁹ Ha a nő férjétől bíróilag elválasztatott, a néki megítélt gyermek házasságkötéséhez csak ő adhatja meg a beleegyezést.⁴⁰ Férje az ő beleegyezése nélkül nem fogadhat gyermeket örökbe.⁴¹ Sem törvényes, sem törvénytelen kiskorú gyermeket nem lehet beleegyezése nélkül örökbefogadni.⁴²

Ha a szülők között az életközösség megszakadt, megegyezés hiányában a gyámhatóság határoz afelett, kinél maradjanak a gyermekek. A javaslat szerint a jelenlegi jog, hogy a leánygyermekek és a hét évnél nem idősb fiúk az anya gondozására bízandók, érvényben marad.⁴³

Nem helyeselhető újítása az a javaslatnak: ha az anya külföldihez megy férjhez és emiatt lakóhelye külföldön van, szülői joga megszűnik, ha csak a gyámhatóság fenn nem tartja.⁴⁴

Az anya kezeli kiskorú gyermeke vagyonát és kép-

³⁸ Javaslat 167. §.

³⁹ Házj. tv. 8. §.

⁴⁰ Házj. tv. 9. §.

⁴¹ javaslat 124. §.

⁴² Javaslat 125. §.

⁴³ Gyámsági tv. 13. §. Ezzel egyezik a javaslat 168. §.

⁴⁴ Javaslat 173. §.

viseli őt, ha az atya meghalt, vagy ha azt holtak nyilvánították.⁴⁵ Ugyanez a jog megilleti őt, ha az életben lévő atya a vagyonkezelésben a törvénynél fogva gáttolva van.⁴⁶ Az anya kiskorú gyermeke vagyonát számadás nélkül kezeli addig, míg új házasságot nem köt.⁴⁷

A javaslat szerint a gyámhatóság az anya mellé tanácsadót rendel, ha az anya ezt kívánja, vagy ezt végintézkedésben az atya elrendelte.⁴⁸

Kiskorú gyermek eltartása elsősorban az atya kötelessége.⁴⁹ A szülők házasságának felbontása vagy ágytól és asztaltól való elválasztásuk esetében a kiskorú gyermek eltartásának kötelessége mind a két szülőt, anyagi erejük arányában terheli.⁵⁰

A nő mint özvegy.

Ha ivadék nincs, ami alatt lemenők értendők, az örökhagyó házastársa a törvényes örökös. Ha a férjnek törvénytelen gyermeke maradt, ez az egy gyermekrész felét kapja, a másik felerészt az özvegy örökli.⁵¹ A férj öröklött vagyona az oldalági örökösöknek mint ági hagyomány kiadandó.⁵² A nő özvegyi haszonélvezeti joga azonban ezt a vagyont is terheli.⁵³

Ivadékok létében a nőt férje után örökösödési jog nem illeti meg.⁵⁴ E helyett megilleti őt az özvegyi köteles rész.⁵⁵ Ha a férj nem végrendelkezett, a nőt az egész hagyaték haszonélvezete illeti meg, az ivadékok

⁴⁵ Javaslat 204. §.

⁴⁶ Javaslat 205. §.

⁴⁷ Javaslat 207. §.

⁴⁸ Javaslat 208. §.

⁴⁹ Javaslat 151 §.

⁵⁰ Ugyanott.

⁵¹ Javaslat 1532. §.

⁵² Javaslat 1544. §.

⁵³ Javaslat 1553. §.

⁵⁴ Javaslat 1530. § és a következő §§.

⁵⁵ Javaslat 1553. § és a következők.

azonban kérhetik a haszonélvezeti jog megszorítását.⁵⁰ A férj ezt a korlátozást már végrendeletében elrendelheti, de az özvegyi kötelesrésztől a nőt végrendelettel meg nem foszthatja.” Az özvegyi kötelesrész pedig abból áll, hogy az özvegycet özvegyisége idejére az illendő tartás erejéig — melyet vita esetében a bíró határoz meg — a hagyaték haszonélvezete illeti meg.⁵⁸ Az özvegyi kötelesrészt az özvegy a megajándékozottól is követelheti.⁵⁹

Helyesebb volna nézetünk szerint, ha a törvény a jövedelem bizonyos hányadrészében állapítaná meg az özvegyi kötelesrészt, mert a mostani jog és a javaslat is egy hosszadalmas és bizonytalan per indítására kényszeríti az özvegycet.

Az özvegy követelheti azt is, hogy özvegyisége ideje alatt tovább lakhassék a hagyatékhoz tartozó házában, amelyben férjével legutóbb együtt lakott, valamint követelheti, hogy ez idő alatt azokat az ingó dolgokat, amelyek közös lakásuk felszereléséhez tartoztak, amennyiben nem örökli és szüksége van rájuk, tovább használhassa.⁶⁰

Nevezetes újítás a javaslatban, hogy az özvegy házasságra lépése esetében az özvegyi joggal terhelt örökségből vagy ági hagyományból *végkielégítést* követelhet. A végkielégítés nem haladhatja meg az özvegyi jog rendes évi értékének kétszeresét.⁶¹

Az özvegy az özvegyi jog hasznáiból az örök-hagyónak nem tőle származó, de házasságuk kötésekor már megvult kiskorú gyermekét akként köteles eltartani, mint saját gyermekét, amennyiben a tartás a gyermeknek az özvegyi joggal nem terhelt vagyonából nem telik ki.⁶²

⁵⁸Javaslat 1554. §.

⁵⁷Javaslat 1786. §.

⁵⁸Ugyanott.

⁵⁹Javaslat 1819. §.

⁶⁰Javaslat 1555. §.

⁶¹Javaslat 1556§.

⁶²Javaslat 161. §.

Érdekes újítás foglaltatik az 1912. évben hozott állami nyugdíjtörvényben, amennyiben ez a vétlen elvált nőnek is biztosít özvegyi nyugdíjat, kimondván, hogy az a nő, akinek a tisztviselővel, altiszttel vagy szolgálival kötött házasságát a bíróság jogérvényesen felbontotta, igényt tarthat özvegyi nyugdíjra akkor, ha nem ment újból férjhez, ha a házasság felbontását kimondó ítéletből kétségtelenül kitűnik, hogy a házasság kizárólag a férj hibájából bontatott fel és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve.

Ha az elvált tisztviselő, altiszt vagy szolga azonban újra nősül és nyugdíjra jogosult özvegyet hagy hátra, az özvegy az elvált feleséggel a nyugdíjat egyenlő részben megosztani köteles.

Ezek képezik lényegben a nő magánjogi helyzetére vonatkozó szabályokat, amint azok a magyar polgári törvénykönyv javaslatában és az ezáltal nem érintett törvényekben foglaltatnak. A részletekre ezen felolvasás keretében ki nem terjeszkedtem, de már a főbb vonásokból is láthatják önök tisztelt hölgyeim, hogy a magyar jog az önök sorsáról elég gavallérosan gondoskodik. Ez a gondoskodás mindenesetre elismerést érdemel és addig, míg a nők az annyira óhajtott *választói jogot* megkapják, ez is valami !